

**Donar respostes
a la diversitat.
IES Josep Miquel Guàrdia d'Alaior,
Illa de Menorca**

Pere Alzina Seguí

RESUM

Aquest treball aporta una visió històrica i actual de la tasca desenvolupada per l'IES Josep Miquel Guàrdia d'Alaior, que enguany ha obtingut dos primers premis nacionals: el premi Marta Mata a la qualitat educativa i el premi a les accions adreçades als alumnes amb necessitats educatives especials. Ambdós premis avalen la trajectòria del centre, la validesa dels programes i projectes que hem posat en marxa i els resultats positius que hem obtingut en convivència i en rendiment acadèmic global.

RESUMEN:

El presente estudio aporta una visión histórica y actual sobre la tarea educativa desarrollada por el IES Josep Miquel Guàrdia d'Alaior que durante este curso ha obtenido dos premios nacionales: el premio Marta Mata a la calidad educativa y el premio a las acciones dirigidas a los alumnos con necesidades educativas especiales. Los dos premios avalan la trayectoria del centro, la validez de sus programas y proyectos puestos en marcha y los resultados positivos obtenidos en convivencia y en rendimiento académico.

CARACTERÍSTIQUES DEL CENTRE I DE L'ENTORN. DESCRIPCIÓ DE LA TRAJEKTÒRIA QUE HEM SEGUIT

l'IES Josep Miquel Guàrdia d'Alaior compleix, aquest curs, divuit anys. L'illa de Menorca comptava, des de 1954, amb només dos instituts, un a Maó i un altre a Ciutadella, cap als quals s'havien de desplaçar tots els estudiants de l'illa. Gràcies a la generalització de l'educació obligatòria, es construí a Alaior, el 1989, el tercer institut, que en principi es denominà Institut de Batxillerat d'Alaior.

Centre experimental i anticipació de la reforma educativa

Els dos primers anys es van titular les primeres promocions de batxillerats. Amb l'aprovació de la LOGSE i tenint en compte les condicions que reunia l'illa de Menorca, amb un sistema públic potent i en innovació constant, les autoritats educatives de la comunitat, juntament amb Álvaro Marchesi, Secretari d'estat d'Educació, van propiciar una anticipació experimental de l'educació secundària obligatòria. A partir dels anys noranta es va iniciar la REM, Reforma experimental dels ensenyaments mitjans, que va ser valorada positivament. Els resultats de l'anticipació van ser positius i el curs 1993-1994 es va anticipar la implantació del primer cicle de l'ESO, amb el consegüent desplaçament dels alumnes de setè i vuitè de l'antiga EGB a l'institut, procedents de les escoles públiques de primària Dr. Comes Camps d'Alaior i Francesc d'Albranca del Migjorn Gran.

L'institut, el claustre de professors i tota la comunitat educativa es dedicaren intensivament a assegurar una educació de qualitat i evitar les disfuncions i problemes que suposava el pas d'alumnes de primària a un centre de secundària amb pocs professionals que tinguessin la formació psicopedagògica adequada.

L'anticipació i la generalització de la reforma educativa va fer possible incorporar alumnes amb necessitats educatives especials als centres de secundària. Els reptes augmentaven i això era una

prova important que hàviem de superar per escolaritzar tota la població amb discapacitats i en edat escolar en els nostres centres ordinaris. Les enormes dificultats del principi es van anar diluint a mesura que augmentava l'experiència i la dotació de mitjans i personal especialitzats.

Des del curs 1995-1996, l'IES Josep Miguel Guàrdia acull tots els al·lots i al·lotes que tenen necessitats educatives especials, fins i tot els que presenten més d'una deficiència. Els resultats són notables. A més, des de llavors ençà cap alumne amb discapacitat no ha necessitat ser escolaritzat en aules especials ni en centres de fora de l'illa, cosa que era habitual fins al moment. Aquest fet va marcar, sens dubte, un abans i un després en el concepte d'atenció a la diversitat.

Augment de la complexitat a les aules

A partir de 1996 es registra un augment significatiu de la immigració. La comunitat marroquina resident a Alaior des dels anys vuitanta comença un procés de reunificació familiar i els centres públics escolaritzen un grup molt nombrós de nens i nenes procedents de Nador i de l'Atles oriental marroquí, població que es caracteritza per ser molt pobre i tenir mancances d'escolarització molt importants, sobretot les nenes. La majoria només acudien a escoles alcoràniques, en les quals aprenien els principis bàsics de la religió musulmana. Els nins assistien a escoles i posseïen un bagatge cultural més ampli. L'arribada de nenes marroquines no escolaritzades i que no sabien ni català ni castellà va ser el segon gran repte per a l'IES, després de la incorporació massiva d'alumnes amb necessitats educatives especials. Oferir-los una acollida adequada, integrar-les en les dinàmiques de les aules i oferir-los el bagatge bàsic de la llengua d'acollida que els permetés una comunicació bàsica i una incorporació progressiva a les dinàmiques de les aules de secundària va ser, i continua essent, un repte educatiu, pedagògic i social importantíssim per a la futura societat multicultural.

Paral·lelament, iniciarem l'escolarització progressiva d'alumnes procedents de països comunitaris, especialment anglesos. Els ciutadans anglesos mantenen una comunitat important establida a urbanitzacions de l'illa. A Alaior, la població anglesa es concentra a les urbanitzacions de Cala en Porter i Son Bou, i a zones rurals del terme municipal. La comunitat anglesa també planteja reptes importants. La predominança de la llengua anglesa com a vehicle de comunicació universal implica que molts d'alumnes anglesos plantegen objeccions a haver d'aprendre les dues llengües oficials de la nostra comunitat.

A partir de finals dels anys noranta es produeix un augment de l'arribada d'immigrants procedents d'Hispanoamèrica, especialment de països com l'Equador, Bolívia i el Perú. Les persones procedents d'aquests països troben feina bàsicament en el sector de la construcció, els homes, i les dones a atendre persones grans. Aquest sector de la població escolar no presenta problemes d'integració ni d'escolarització. Les necessitats es concentren en els serveis d'assistència social del municipi, a causa dels problemes de tipus econòmic o de situacions de separació del nucli familiar.

De manera més pausada arriben italians, romanesos, francesos, cubans, dominicans i belgues. Els dos darrers anys s'incorporen nens de nacionalitat xinesa, els pares dels quals es dediquen a la restauració en urbanitzacions de la costa i de les zones turístiques.

Des dels anys setanta hi ha un nucli de població nombrós procedent de comunitats autònomes de l'Estat, especialment d'Extremadura i Andalusia.

Augment notable de la població del municipi

Alaior és un municipi de l'interior de l'illa que té un sector industrial important i un ampli sector de serveis relacionats amb el turisme. Els últims anys, la població ha experimentat un creixement fort que ha posat al límit els serveis prestats pel municipi, desbordat pel creixement i per les necessitats bàsiques dels immigrants.

La població d'Alaior ha evolucionat molt lentament els últims cent anys. L'any 1900 existia un cens de 4.933 habitants, que es va mantenir pràcticament invariable fins a 1970, any en què es comptabilitzen 5.106 persones. Un augment de 83 persones en més de setanta anys, amb fluctuacions molt notables a la baixa. A partir de 1975, la població comença a créixer progressivament. Aquell any s'empadronen 5.485 habitants; el 1981, 5.606; el 1986, 5.935; el 1991, 6.373; el 1996, 6.705; el 2001, 7.684; el 2002, 7.982 i el 2003, 8.170 habitants. A mitjan any en curs, el cens era de 9.453 habitants.

El gran creixement a partir dels anys noranta és palpable i explica l'esforç dels centres escolars per absorbir la demanda i oferir una mínima qualitat educativa, base per a la futura integració de tots els immigrants. Entre els anys 1990 i 2006 la població augmenta gairebé en 3.500 habitants, cosa que provoca el col·lapse de tots els serveis municipals, sanitaris, socials i educatius. Les escoles s'omplen fins al límit permès.

Aquest augment de població implica un increment exponencial de la complexitat a les aules. En pocs anys hem passat d'unes aules més o menys homogènies —si tenim en compte la procedència geogràfica i la realitat cultural—, a unes altres que tenen una extraordinària heterogeneïtat de procedència, realitat cultural, expectatives, motivacions, necessitats i capacitats.

Atenció a les necessitats dels col·lectius a les aules

Aquest increment de la complexitat va generar el lògic debat entre el professorat, la preocupació i la recerca d'alternatives vàlides a la diversitat creixent de l'alumnat. En un principi, el debat es va centrar a oferir a cada col·lectiu una formació més o menys personalitzada. Els col·lectius agrupats per alguna afinitat (llengua, cultura, procedència, capacitat o discapacitat) rebien, al marge de la classe ordinària, l'atenció acordada. En poc de temps es van generar múltiples grups amb necessitats afins: les nenes marroquines, els nins marroquins, els alumnes anglesos, els alumnes hispanoamericans, els alumnes amb discapacitats, els alumnes amb problemes de raonament matemàtic, els alumnes amb problemes de comprensió i expressió escrita, etc. Aquesta progressió anava generant grups i subgrups, i la progressiva reducció del grup classe ordinari. En alguns casos, arribàrem a tenir grups «ordinaris» de sis o set alumnes, ja que la resta assistia a classes «especials» o «adaptades». Havíem d'aconseguir reduir el nombre d'alumnes per aula, dissenyar grups heterogenis i una atenció més individualitzada a les necessitats, capacitats o discapacitats dels alumnes.

El repte implicava començar a ensenyar d'una manera totalment nova i davant un auditori absolutament diferent del que havien viscut els professors en la seva etapa escolar i de formació.

El repte era, i continua essent, aprendre a ensenyar de manera absolutament diferent de com havien ensenyat i après. El problema pot parèixer simple, però, en realitat, és extraordinàriament complex i difícil. Com podien harmonitzar l'atenció a les necessitats dels alumnes més desafavorits (cognitivament, emocionalment, culturalment i econòmicament) amb una formació de qualitat capaç d'assegurar-los l'accés als estudis postobligatoris amb èxit?

Aquests interrogants continuen planejant i marcant el debat al centre, però consideram que, malgrat les enormes dificultats, hem concretat un conjunt d'accions, procediments, protocols i programes que ens permeten avançar amb més seguretat envers un dels objectius irrenunciables: incloure tots els alumnes en una comunitat oberta, en la qual es facilitin les mateixes oportunitats de progrés i formació, sense renunciar a les característiques més rellevants de cada cultura i forma de vida en un clima de confiança, convivència i respecte mutu, la qual cosa no eximeix de conflictes, però assegura el debat i el diàleg continuus.

L'Institut ha de proporcionar l'ambient propici per al diàleg, per a la convivència i per a la formació, però sense unificar, ni homogeneïtzar, sinó apreciant el valor de la diferència, subratllant els aspectes que ens uneixen, reforçant els aspectes diferencials i fomentant la cooperació en el marc de projectes generadors d'il·lusió, de projectes compartits que ens permetin comprendre la realitat humana.

Tipologia de població escolaritzada

Hores d'ara, el centre escolaritza una població especialment heterogènia que podem agrupar, segons les necessitats que té, en els col·lectius següents:

- Tota la població entre 12 i 18 anys amb discapacitats (alumnes diagnosticats de necessitats educatives especials), inclosos els plurideficients. Cap persona amb discapacitat necessita acudir a centres específics ni a aules externes durant l'escolaritat obligatòria. El centre disposa dels mitjans i recursos suficients per garantir-ne l'atenció i inclusió progressives.
- Els alumnes procedents del Marroc, Hispanoamèrica i de la Unió Europea (especialment anglesos) i els procedents de regions diverses de l'Estat, i que tenen una llengua i cultura diferents. Actualment, el centre acull alumnes procedents de vint-i-una nacionalitats.
- Els alumnes procedents de famílies amb problemes econòmics i/o socials que tenen un comportament difícil a les aules ordinàries. Alguns els anomenen «objectors escolars». Aquests alumnes precisen de programes molt específics i de professorat molt preparat, donades les característiques i actituds que adopten davant l'escolarització i envers tot el que fa referència a qüestions acadèmiques.
- Els alumnes absentistes a temps parcial que acudeixen de manera irregular a algunes classes i alguns dies, però que ja han perdut el ritme d'aprenentatge i l'avaluació contínua. Alguns d'aquests alumnes deambulen als voltants del centre i solen saltar les parets per accedir o sortir del recinte escolar. Aquest comportament causa problemes i distorsiona el ritme de les classes.
- Alumnes que han patit algun tipus de privació cultural o educativa i tenen llacunes conceptuals importants que impedeixen un progrés adequat en les àrees instrumentals, específicament en comprensió i expressió oral i escrita. No els podem considerar alumnes amb necessitats educatives especials, però presenten un perfil que podria acostar-los al fracàs escolar.

- Alumnes amb expectatives acadèmiques elevades. Procedeixen de famílies que tenen un poder adquisitiu alt, però una formació molt precària. Aquestes famílies dipositen en els estudis dels seus fills l'esperança d'aconseguir que les seves indústries i comerços siguin més competitius.
- Alumnes d'aplicació notable i bon rendiment. Procedeixen d'un nucli reduït, però cohesionat, de famílies que ha cercat, des de l'inici del període democràtic, millorar les condicions de benestar social invertint i treballant en la millora de l'educació formal i no formal en el municipi.

Aquesta tipologia ens permet treballar en un entorn complex, tens, però enriquidor, ja que ens obliga a combinar l'extraordinària heterogeneïtat de l'alumnat, la diversitat d'interessos, motivacions i expectatives i les exigències familiars amb estàndards de rendiment adequats i una formació de qualitat que no impliqui una segregació progressiva de l'alumnat entre el nostre centre públic i el centre concertat La Salle, que és just en el mateix carrer. Evitar que les famílies amb expectatives acadèmiques elevades se'n vagin al centre concertat i evitar la concentració de població escolar amb problemes en el nostre centre ens obliga a mantenir un equilibri delicat que creiem que hem aconseguit i consolidat. Comprovem que aconseguim tenir uns rendiments notables en batxillerat i una atenció adequada a la diversitat en els nivells de secundària obligatòria, sense descompensar la composició social de la nostra població escolar. Havíem de concentrar l'esforç, i ho hem de continuar fent, a garantir la diversitat més absoluta al centre.

Com hem indicat, els últims anys el municipi d'Alaior registra un creixement demogràfic notable i concentra una població extraordinàriament heterogènia i diversa. Això ens obliga a incrementar els processos d'acollida, millorar els d'ensenyament i aprenentatge de les llengües oficials i facilitar-ne la inclusió.

D'altra banda, la població procedent d'altres comunitats autònomes de parla no catalana representen un percentatge elevat i que s'incrementarà. Les últimes dades que hem pogut obtenir són del 15 de juliol de 2006 i indiquen una població de 1.623 persones de parla castellana, les quals representa el 17% de la població total del municipi. Sumades totes les persones de parla no catalana i d'origen diferent del de les Illes, Catalunya i del País Valencià sumen un 29% de la població total. És a dir, potencialment, un terç dels habitants empadronats a Alaior procedeixen de països estrangers i de comunitats no catalanoparlants. Els processos d'acollida, integració i inclusió són bàsics per aconseguir, en un futur, millorar la cohesió social i assegurar una convivència acceptable.

De tota manera, hem de tenir en compte un conjunt d'indicadors preocupants. Les necessitats de tots aquests nens i nenes no són estrictament de tipus cultural i lingüístic, però les seves necessitats van molt més enllà: la majoria han patit situacions de marginació social, pobresa, rebuig o desestructuració familiar, la qual cosa ens obliga a dissenyar un conjunt de mesures d'espectre més ampli que la simple immersió en un context lingüístic i cultural comprensiu i significatiu.

Totes aquestes dades ens permeten identificar tres eixos d'acció:

- La necessitat de continuar adequant recursos i currículums a l'extraordinària diversitat i heterogeneïtat dels nostres alumnes.
- Preservar la qualitat necessària per garantir els estudis postobligatoris a tots els alumnes que ho desitgin.

- Fomentar el coneixement de l'entorn i la preservació. Afavorir els processos d'aprenentatge de la llengua de comunicació i valorar les aportacions de totes les cultures i maneres d'entendre la vida i les relacions entre les persones com a contribució a la convivència.

Però els objectius, els ideals i les aspiracions necessiten molt de temps per materialitzar-se i les dificultats poden bloquejar els processos més ben pensats i planificats. El camí no ha estat fàcil ni ho serà.

La problemàtica generada

L'increment de població i la creixent, complexa i difícil atenció a les necessitats dels col·lectius va generar de cada vegada més conflictivitat dins les aules i a fora. Al municipi van augmentar de manera espectacular les casos de menors en situació de conflicte, així com els atesos pels serveis de menors i família. Els símptomes de descohesió social començàvem a notar-los, les profundes diferències entre els que acumulen riquesa amb els negocis especulatius i amb el creixement espectacular de la construcció i del sector serveis i els nouvinguts, que tenien una situació de penúria econòmica evident, va generar desconfiança i ressentiment; quelcom semblant ha succeït els últims anys en molts de municipis de les illes Balears. Els serveis socials, els sanitaris i els educatius van quedar col·lapsats i, en certa manera, continuen així avui en dia.

A partir del curs 1997-1998, s'incrementà la conflictivitat, el nombre d'avaluacions negatives i l'abandó puntual dels estudis per part d'alumnes en edat d'escolarització obligatòria; alhora, les sol·licituds de matrícula per a batxillerat es reduïren de manera molt preocupant. Estava molt clar que la composició social de la població havia canviat, que les expectatives d'un sector molt considerable de famílies es van concentrar de ple a treballar per aconseguir millores i poder adquirir parcel·les o segons habitatges, amb què podien especular o llogar i treure'n sobresous profitosos.

L'interès inicial existent al municipi per millorar les condicions educatives va començar a desaparèixer i a ser arraconat per un interès, gairebé obsessiu d'alguns col·lectius, a invertir per duplicar els beneficis en poc de temps i amb poc esforç. Aquesta realitat ha marcat profundament la percepció de l'educació com quelcom que implica un esforç a llarg termini i que no aporta cap benefici al dia a dia. Com que l'educació no proporciona cap benefici tangible a curt termini, és millor invertir en activitats que generin un benefici immediat i desproporcionat amb relació a l'esforç invertit.

Al centre vivíem una situació molt preocupant: malestar social creixent; augment de la desconfiança en el sistema educatiu; delegació de competències a l'escola per part de les famílies; manca de formació del professorat per afrontar les noves realitats; manca de mitjans, abandonament escolar, conflictivitat..., podien arribar a trencar la cohesió social i la convivència en el centre.

Els voltants del centre s'havien convertit en un lloc insegur: els adolescents anaven i venien a la seva, saltaven les parets de circumvallació del centre; alguns ciutadans preocupats (molt pocs, per cert) ens avisaven que anéssim a cercar alumnes que cometien destrosses o abusos, mentre augmentava el malestar social. La situació semblava abocada al desastre i el centre estava sol per posar fre a la conflictivitat creixent.

L'objectiu era bastant clar, ja ho hem anunciat més amunt: incloure tots els alumnes en una comunitat oberta en la qual es facilitin les mateixes oportunitats de progrés i formació, sense renunciar a les característiques més rellevants de cada cultura i forma de vida, en un clima de confiança, convivència i respecte mutu, la qual cosa no exigeix de conflictes però assegura el debat i el diàleg continu. Però la veritat és que, ara que intentam recapitular l'itinerari que ha seguit el centre, sembla que les coses són diàfanes, però no ho eren quan estàvem immersos en els nivells de conflicte i abandonament per part de les institucions. Vam tenir molts de moments de desànim i de frustració. Sabíem quin era l'objectiu, coneixíem les enormes dificultats, però el dia a dia ens asfixiava, ens bloquejava la possibilitat de pensar en termes de futur. Les solucions tampoc no eren òbvies i una part important del claustre no era partidària de reformes ni de canvis; només demanaven mà dura i contundència. Sens dubte, eren necessàries, però, si no les acompanyàvem d'opcions, alternatives i de canvis estructurals, hauríem avançat ben poc.

Concreció de les primeres propostes

Com podríem aconseguir una reducció de la ràtio, introduir el treball cooperatiu en grups heterogenis i un progressiu canvi curricular? D'on podrien sortir els recursos horaris per augmentar el nombre de grups i reduir les ràtios? L'IES comptava amb alguns recursos horaris, però no permetien reduir les ràtios de tots els nivells de manera significativa. Si volíem avançar, havíem de concentrar-nos en un nivell concret. La proposta definitiva que va debatre el claustre va ser la d'aconseguir grups reduïts heterogenis a segon d'ESO: els serveis d'inspecció atorgaven tres grups de segon d'ESO; amb els recursos horaris del centre se'n podien fer fins a cinc grups amb una mitjana de quinze, setze o desset alumnes per aula. Optàrem per concentrar els esforços horaris, ja que s'hi concentrava part de la problemàtica acadèmica, convivencial i disciplinar.

El debat de final de curs —eminentment de caire pedagògic— del claustre es va plantejar entre dues opcions:

- L'agrupament dels alumnes de primer d'ESO per a capacitats; els alumnes amb més dificultats i amb més àrees suspeses s'agruparien en un grup d'ESO o dos (inclosos els alumnes amb necessitats educatives especials), mentre que la resta dels alumnes, que no tenien cap problemàtica específica, s'incorporarien als grups ordinaris.
- La concentració dels recursos horaris extres del centre per garantir cinc grups de segon d'ESO heterogenis (desset alumnes per aula), que permetés millorar l'acció tutorial i l'atenció individualitzada i facilitar el progressiu canvi a nivell curricular que implica treballar en aules heterogènies.

El claustre es va decantar majoritàriament per la segona opció i va assumir algunes de les recomanacions sorgides del seminari de formació, entre les quals cal destacar:

- Cal replantejar part de la cultura que hem rebut com a alumnes i que ara exercim com a professors. Tota la formació de la secundària es concentrava en uns alumnes que es preparaven per accedir a estudis universitaris. En el nostre cas, aquest col·lectiu representava menys del 15% del total de l'alumnat i anava decreixent de manera progressiva. El problema de l'ESO és que cal formar ciutadans amb unes competències mínimes. No sols hem de valorar les competències cognitives, sinó que és necessari valorar les responsabilitats morals i emocionals derivades de la nostra tasca.

- Cal millorar el disseny d'activitats obertes: un mateix contingut d'haver de treballar de maneres diferents i també des d'òptiques diferents. Cada alumne té la seva manera d'organitzar-se mentalment i d'enfrontar-se a una tasca. Cada contingut l'hem de graduar per facilitar el procés d'aprenentatge dels alumnes. Aquest procés no és possible si treballem amb continguts i activitats tancades.
- El professorat hauria de millorar la capacitat de treball en equip. Introduir el treball per a projectes i els tractaments interdisciplinaris poden ser una via per millorar la qualitat educativa important.
- Cal evitar els conflictes i els enfrontaments directes amb els alumnes. Hem d'imposar ordre, però també explicar-los i raonar-los les mesures que hem d'aplicar. Evitem, sempre que sigui possible, les que siguin repressives, si no estan acompanyades d'accions compensadores, reparadores i educatives. Hem de negociar nivells de més responsabilitat per part dels alumnes en tasques quotidianes a l'IES.

Durant tot el curs 1999-2000 treballàrem a fons en tres direccions amb els cinc grups de segon d'ESO:

- Millorar l'acció tutorial i l'atenció individualitzada per part dels tutors i del Departament d'Orientació.
- Millorar l'ambient de treball i de convivència en aules heterogènies reduïdes (a partir del treball cooperatiu i del concepte d'aula inclusiva).
- Iniciar processos d'innovació educativa a les aules de segon d'ESO per aconseguir millorar els processos d'ensenyament i aprenentatge de tots els alumnes de l'aula. Concretament, vam dur a terme una experiència interessant entorn a un projecte de treball: «Les causes i les conseqüències del desastres naturals» va ser un projecte que pretenia oferir alternatives metodològiques i curriculars al treball disciplinar i que vam dur a terme en una aula en què hi havia una nena plurideficient (que no té adquirida la lectura i l'escriptura; és sorda i muda), una nena amb síndrome de Down i un grup d'immigrants nous que tenia dificultats de comunicació i expressió en les dues llengües oficials de les Balears.

L'equip directiu i el Departament d'Orientació feien el seguiment de l'experiència i coordinaven els equips educatius (grups de professors i professores que impartien classe a un mateix curs) de segon d'ESO. Tutors i professorat apreciaven una millora en l'atenció a les necessitats dels alumnes, malgrat que no es produïen canvis significatius en un aspecte clau: el rendiment escolar a partir de les qualificacions trimestrals. Aquest era un aspecte que preocupava. A final de curs, valoràrem l'experiència mitjançant un qüestionari anònim entre tots els professors que havien participat en l'experiència. Els resultats van ser molt positius i van significar un aval important per a la consolidació del projecte.

Consolidació del projecte i iniciatives noves

L'avaluació anònima mitjançant qüestionari, una avaluació rigorosa i concreta de les mesures adoptades va avalar el projecte iniciat, i, amb el temps, vam concretar un ampli espectre de noves mesures complementàries que vam estendre a tots els àmbits de la vida de l'Institut.

Però creiem que el punt d'inflexió va arribar quan, exhaurides totes les possibilitats horàries, el claustre va decidir, per una majoria ajustada, augmentar el nombre d'hores lectives dins els marges establerts per la llei (entre devuit i vint-i-un períodes lectius) per permetre augmentar el nombre de grups de cada nivell. A les illes Balears, com en moltes altres comunitats autònomes, pràcticament tot el professorat de secundària manté l'horari de devuit hores lectives. En el nostre cas, com veurem més endavant, el 80% del professorat va arribar a vint hores lectives setmanals amb l'objectiu de mantenir ràtios reduïdes en aules heterogènies i millorar l'atenció de totes les necessitats dels alumnes. Aquest augment horari del professorat, referendat cada curs escolar en votació secreta en claustre i acceptant la vinculació del resultat per a tots els membres, ha consolidat el procés iniciat amb resultats notables.

A partir del curs 2000-2001 anàrem concretant, ampliant i consolidant les mesures següents per millorar els processos d'ensenyament i aprenentatge:

Mesures amb les famílies i amb els alumnes

- Pla d'acollida dels nous alumnes de primer d'ESO procedents de primària. El Pla d'acollida va incorporar: les visites als centres de primària per part de membres de l'equip directiu; la visita dels alumnes de primària al centre de secundària; una trobada amb els pares i les mares, convocada a l'escola de primària per part dels tutors dels grups, i una visita guiada a les instal·lacions del centre de secundària per part dels pares i mares. Els dos primers dies abans d'iniciar oficialment el curs, els alumnes de primer treballaran amb el seu tutor amb la finalitat de conèixer el centre i la seva dinàmica quotidiana. Hem confeccionat un ampli dossier d'activitats d'acollida.
- Pla d'acollida d'alumnes procedents d'altres països. Aquest pla rep el nom de PALIC, Pla d'acollida lingüístic i cultural. La incorporació d'alumnes procedents d'altres llengües i cultures al nostre institut generà un conjunt de necessitats noves que s'unien a les que havíem detectat anteriorment. Davant aquestes necessitats noves i, tenint en compte que el nostre centre ha estat pioner en la normalització lingüística del català com a llengua vehicular de comunicació a les aules i amb l'exterior, necessitàvem dissenyar un pla d'actuació per respondre a les noves realitats i garantir una integració real i efectiva de la població immigrant com a usuaris i coneixedors de la nostra llengua i cultura. Alhora, volem enriquir els habitants de l'illa amb les aportacions de cultures llunyanes i fomentar el respecte a la interculturalitat i a la diversitat cultural, lingüística, social, econòmica i educativa de totes les persones que viuen en el nostre municipi. Aquest és, sens dubte, l'objectiu principal de tot el programa, sense desatendre les necessitats psicològiques personals i emocionals de totes les persones nouvingudes que estan en una situació no volguda i incòmoda per condicionaments polítics, econòmics i culturals no desitjats.
- Potenciar les relacions amb les famílies a partir de les reunions amb els professors tutors, amb algun membre del Departament d'Orientació o de l'equip directiu. Redissenyar el contingut de la primera reunió de les famílies amb el tutor i potenciar la relació amb les famílies amb més dificultats: oferir-los suport i coordinació entre el centre i els Serveis socials del municipi.
- Incrementar la col·laboració amb l'AMPA del centre en un conjunt d'aspectes importants: revisar el Projecte educatiu del centre, a iniciativa del consell escolar; facilitar l'organització de conferències, xerrades i tallers per a pares i mares; potenciar l'ús de la xarxa d'ordinadors i facilitar, paral·lelament, un suport acadèmic mínim als capvespres (amb una selecció prèvia del

personal qualificat) per als alumnes amb més dificultats. Aquesta mesura —que consisteix a obrir les dues sales d'ordinadors per facilitar el treball dels alumnes els capvespres— ha donat uns resultats molt positius: una mitjana de 460 alumnes han utilitzat el recurs que els hem ofert. Encara que no ho sembli, hi ha moltes de famílies que no disposen d'ordinador i, fins i tot, encara n'hi ha més que no tenen connexió a Internet. Facilitar l'accés a la xarxa als alumnes amb més dificultats i facilitar-los un monitor per ajudar-los a acabar la tasca escolar ha tingut uns resultats excel·lents per compensar les diferències creixents en els mitjans i recursos necessaris per estudiar.

- Organitzar espais de treball conjunt entre famílies i professionals de l'educació a través d'activitats conjuntes amb el Moviment de Renovació Pedagògica de Menorca, amb el Consell Escolar de Menorca com a òrgan de debat, discussió i representació de tots els sectors educatius de l'illa, i amb l'Ajuntament d'Alaior i els diversos òrgans municipals de participació. Cada curs escolar dissenyem tallers de debat i de formació per a pares i mares.
- Dissenyar un taller per a pares i mares d'alumnes de batxillerat amb l'objectiu d'orientar i assessorar les famílies davant l'esforç que requereixen els estudis superiors. Aquesta mesura l'adoptàrem a causa de la xifra alarmant d'abandonament d'alumnes del primer curs de batxillerat durant el primer trimestre. Davant un fracàs mínim, els alumnes plantejaven a les famílies deixar els estudis i aquestes acabaven acceptant-ho sense plantejar alternatives ni objeccions. Aquests tallers tracten d'oferir eines, arguments i raons per continuar estudis superiors, capacitar les famílies per adaptar-se al ritme d'estudi dels fills i facilitar-los la informació bàsica i les orientacions fonamentals perquè els fills puguin anar a estudiar fora de l'illa amb garanties. Aquests tallers han tingut un resultat molt positiu: ha disminuït la taxa d'abandonament i ha facilitat l'accés a estudis universitaris o superiors. Hores d'ara, la matrícula a les modalitats de batxillerat s'ha consolidat i augmenta lentament.

Mesures organitzatives i curriculars

- Nomenar un coordinador de primer cicle d'educació secundària i dotar-lo de funcions concretes.
- Prioritzar el treball de les competències bàsiques a primer cicle d'ESO. Els últims anys hem elaborat estudis interessants sobre les competències considerades bàsiques en tots els àmbits de la vida. Proporcionem les eines bàsiques als professors perquè prioritzin en les programacions els continguts procedimentals i actitudinals inclosos en aquests estudis.
- Dissenyar un pla de foment de la lectura i d'adquisició de llibres de lectura per a la biblioteca de centre i facilitar que es dotin i constitueixin algunes biblioteques d'aula. Continuar la recollida de llibres de text i de lectura a través de les famílies i de les biblioteques del municipi.
- Facilitar, a través del Departament d'Orientació, l'assessorament necessari per ensenyar a utilitzar les estratègies d'aprenentatge bàsiques en el marc dels treballs i tasques acadèmiques que els professors demanen. Dedicam algunes tutories a ensenyar a manejar els materials, ordenar-los, planificar-los i realitzar les tasques encomanades.
- Dissenyar activitats globalitzades (projectes de treball) i interdisciplinaris. La rigidesa dels horaris de secundària impedeix flexibilitzar temps i espais, si no és mitjançant la col·laboració voluntària dels professors. D'aquesta manera, intentam treballar per projectes de treball agrupant horaris d'algunes matèries (per exemple, Llengua catalana, Llengua castellana, Ciències naturals i Educació

plàstica i visual) un dia determinat de la setmana, i durant quatre sessions seguides treballem, des de perspectives diverses, un objecte d'estudi interessant. Els últims estudis interdisciplinaris que hem dut a terme han tractat sobre l'«Adolescència i les seves vivències», «Com s'originen els fenòmens catastròfics», «Com sentim els humans i com ens relacionem» o «Disseny d'itineraris a peu, a cavall i amb bicicleta pel terme municipal d'Alaior». Un professor —algun de suport— roman durant les quatre sessions seguides a l'aula per assegurar la coherència dels treballs entre el canvi de professors. Creiem que aquests tipus d'experiències ajuden molt a canviar i millorar la concepció de la diversitat a l'aula. De tota manera, hem de constatar que exigeix un esforç notable del professorat i que és molt difícil generalitzar perquè és necessita coordinació i experimentació contínues.

Mesures d'acció tutorial

- Tendència a mantenir el mateix tutor durant el primer cicle.
- Implicar l'alumnat, a través de la tutoria, a l'hora de solucionar els conflictes sorgits a l'aula. Treballem en un curs de mediació de conflictes específic.
- Dissenyar materials i activitats específiques perquè el Departament d'Orientació tracti la convivència i el conflicte. Facilitar materials per a les tutories; fer un petit registre o acta de les activitats dutes a terme en cada sessió de tutoria.
- Assignar tutors voluntaris per a alumnes amb dificultats o problemàtiques concretes per facilitar-los el procés d'integració o d'aprenentatge.
- Cada tutor disposa de tres hores: una hora per a la tutoria amb el grup d'alumnes, una hora per a la tutoria amb famílies i una hora per a tutoria individualitzada, en la qual pot reunir-se setmanalment amb alumnes concrets.

Mesures referides a l'agrupament d'alumnes

- Dissenyar grups heterogenis reduïts. Aquesta mesura pretén consolidar l'experiència dels cursos anteriors i ampliar els mecanismes d'atenció a la diversitat facilitant la inclusió i el treball compartit de tots els alumnes d'un grup classe, sigui quina sigui la seva discapacitat o situació personal i familiar. Els grups heterogenis els dissenyem distribuint equitativament l'alumnat, considerant que en cada grup ha d'haver-hi alumnes que s'atinguin a alguns dels criteris següents:
 - Alumnes amb necessitats educatives especials
 - Alumnes del Pla d'acollida lingüística i cultural
 - Alumnes amb grans habilitats socials
 - Alumnes amb dificultats de relació social
 - Alumnes amb grans capacitats acadèmiques
 - Alumnes amb dificultats d'aprenentatge
 - Alumnes amb problemes comportamentals

Cap col·lectiu d'aquests no ha de ser representat per massa membres en un determinat grup, cosa que implicaria descompensar l'heterogeneïtat i la diversitat. Procuram que cada grup representi una petita mostra de l'extraordinària diversitat de la nostra societat i que cada col·lectiu pugui desenvolupar les habilitats bàsiques que permetin la convivència i solucionar els conflictes inherents a totes les relacions humanes de manera dialogada.

Mesures per fomentar la convivència

- Pla de guàrdies del professorat en els espais comuns per millorar la vigilància, l'atenció i resoldre els conflictes de manera dialogada.
- Treballar el sentiment de pertinença dels alumnes al centre mitjançant la tutoria i un pla de «personalització» de les aules i dels espais comuns. Hem pintat les aules dels colors que han elegit els alumnes i hem decorat tot el centre amb els treballs plàstics que han realitzat en les àrees artístiques. El primer intent de penjar quadres emmarcats que havien fet els alumnes va ser un fracàs rotund: llançaven els quadres per les finestres, els destrossaven sistemàticament o els gargotejaven. Només la insistència a col·locar-los novament, rehabilitant-los conjuntament amb els alumnes que els havien destrossat i omplint-ne tot el centre ha fet possible que l'últim curs escolar no n'hagin trencat ni un vidre.
- Sistematitzar les reunions de delegats i delegades amb l'equip directiu, amb la intenció de recollir propostes, establir normes, garantir la convivència i assegurar la participació activa de l'alumnat en la presa de decisions del centre a través del consell escolar.

Mesures de formació permanent

- Potenciar la formació del professors des de dues perspectives: una de tipus general, relacionada amb les aules de secundària i l'adolescència, i una altra de formació d'àrea o d'àrees afins a partir de les propostes sorgides dels departaments amb professionals reconeguts dins els camps de coneixements. Aquest model de formació l'hem concretat amb el CEP i amb l'ICE de la UIB, amb els quals hem obert algunes vies de col·laboració.
- Dissenyar una activitat bàsica de formació per a tots els professors i professores abans de començar el curs, en el qual tractam aspectes bàsics sobre atenció a la diversitat; adaptacions curriculars; disseny de materials adaptats a les necessitats dels nostres alumnes; disseny de materials multimèdia adaptats; ús de les noves tecnologies de la informació i de la comunicació com a eines facilitadores de l'aprenentatge...
- Seminari de formació en centres com a continuació dels temes iniciats i tractats a l'inici de curs. Seminari o grups de treball de vint hores dedicat a elaborar materials i propostes concretes d'actuació.

Mesures de relació i cooperació amb els serveis educatius i socials del municipi

- Potenciar i ampliar les actuacions conjuntes en el marc de l'equip socioeducatiu municipal, format per professionals de l'àmbit de l'educació amb la intenció de coordinar totes les accions que els departaments (Serveis socials, atenció psicològica, serveis mèdics, atenció escolar...) dissenyen sobre la problemàtica concreta d'un alumne, una família o un col·lectiu.
- Millorar la tramesa d'informació i les relacions periòdiques amb els serveis d'infància i família: serveis de menors, tribunal tutelar de menors (ubicat a Palma), serveis policials...
- Formalitzar els contactes i les reunions de coordinació amb els responsables de l'ONCE i de la Coordinadora de Minusvàlids, organismes amb els quals mantenim cada cop més relació i a través dels quals beneficiem el col·lectiu de persones discapacitades.
- Potenciar la inserció laboral de persones discapacitades en el marc de l'IES o mitjançant la

coordinació amb l'Associació d'Empreses del Polígon Industrial o amb l'Associació de Comerciants d'Alaior. L'Institut, mitjançant convenis, col·labora en la inserció laboral de persones amb discapacitats. Hores d'ara tenim una persona discapacitada física i psíquica que realitza feines d'ajuda a la secretaria i consergeria, així com de manteniment. També hem incorporat al servei de neteja, en fase de pràctiques, persones discapacitades.

- Mantenir contactes periòdics amb el món empresarial amb vista a identificar les necessitats fonamentals del món productiu i les capacitats que es consideren bàsiques des del punt de vista acadèmic i laboral. En aquest sentit, hem aconseguit, mitjançant un conveni, una col·laboració intensa amb el teixit industrial del municipi i hem adaptat els cicles de comerç a les necessitats expressades per aquests col·lectius.
- Establir contactes regulars amb els serveis de col·locació i orientació laboral –SOIB– amb l'objectiu de mantenir informats els alumnes sobre les necessitats i possibilitats del món laboral.
- Mantenir contactes regulars de coordinació i tramesa d'informació amb les escoles de persones adultes de l'illa, a fi d'evitar el traspàs sense sentit d'alumnes de l'Institut majors de 16 anys als centres de persones adultes.
- Programa Alter. El programa Alter és una iniciativa conjunta de l'IES, l'Ajuntament d'Alaior, la Conselleria de Presidència i la Conselleria d'Educació del Govern dels Illes Balears que consisteix en l'escolarització compartida d'un màxim de set alumnes en edat d'escolarització obligatòria en pràctiques a empreses del municipi, assessorats contínuament per una educadora social de l'Ajuntament i un tutor específic de l'Institut. Acudeixen quatre dies a les empreses en horari escolar i un dia al centre educatiu, on treballen les matèries instrumentals bàsiques, reben una tutoria individualitzada i assessorament sobre alguns temes transversals.

La dimensió europea i la solidària

Consolidats els projectes exposats, decidim iniciar una via nova: ampliar la dimensió europea i iniciar experiències de cooperació per al desplegament. En aquest marc d'acció, el centre prepara i dissenya projectes d'intercanvi de professorat i d'alumnat a nivells diferents. Aquest curs, el centre ha impulsat tres grans projectes d'intercanvi:

- Projecte de cooperació amb l'Institut Monsenyor Ernesto Gutiérrez Carrión de Telpaneca (Nicaragua). En aquest cas, i donades les característiques de la zona visitada, l'intercanvi és exclusivament de professorat i la tasca amb l'alumnat és de sensibilització i conscienciació. Dos professors del nostre institut van viatjar a Telpaneca el mes d'octubre i dos professors de Telpaneca van visitar Alaior entre els dies 10 i 25 de gener de 2006.
- Projecte d'intercanvi amb el centre RSG de Borgen, a Leek, al nord d'Holanda, amb alumnes de tercer d'ESO.
- Projecte d'intercanvi amb un Institut de la Selva Negra (Alemanya) amb alumnes de quart d'ESO.

Des de perspectives i àmbits diversos, els tres projectes pretenen donar a conèixer la nostra llengua, cultura i els costums, i compartir els de les terres visitades.

En el cas del projecte de cooperació amb Nicaragua, l'objectiu principal és la sensibilització i cooperació amb les zones més desfavorides del món i practicar la solidaritat, conscients de la

nostra posició privilegiada de benestar. Per tant, el centre treballa en tres direccions: assegura la projecció exterior i el coneixement de realitats allunyades i de llengües i cultures diferents.

Implicació de la comunitat educativa i de l'entorn del centre

Des del primer moment vam considerar que era important implicar les famílies en els processos iniciats i obrir el centre a la comunitat educativa. Estàvem convençuts que, si no donàvem a conèixer les activitats del centre a tota la població i no l'obríem a tota la comunitat, avançaríem poc, si realment volíem cercar alternatives sòlides als problemes plantejats.

En primer lloc, havíem d'implicar en els processos les famílies dels nostres alumnes i, en segon lloc, havíem aconseguir obrir el centre els horabaixes per dissenyar i acollir activitats per a tots els ciutadans.

Fins al curs 1998-1999, el centre tancava les portes des de les 15 h fins a les 8 h de l'endemà. En aquest horari es produïen els robatoris, actes de vandalisme i destrosses de mobiliari. Decidírem emprendre un conjunt de reformes de molta d'incidència:

- Signàrem un conveni de cooperació amb l'Ajuntament d'Alaior per cedir-los part de les instal·lacions per a les activitats municipals. A partir d'aleshores acollim:
 - La ludoteca municipal, que té finalitats socials per a nens i nenes d'educació primària.
 - Activitats per a mares de famílies en situació de risc d'exclusió social i de marginació.
 - Activitats esportives organitzades pel Servei Municipal d'Esports.
 - Conferències per a pares i mares.
 - Seminaris i reunions d'associacions empresarials.
- Signàrem un altre conveni amb la Universitat dels Illes Balears, que té la seu a Alaior, per albergar les activitats que no podien desenvolupar-se a la seu universitària per manca d'espai:
 - Classes presencials de les carreres de Magisteri i Psicopedagogia.
 - Els cursos de Formació Permanent per a professorat de l'ICE de la Universitat.
 - Els cursos del certificat de Capacitació Docent.
 - Els cursos de reciclatge lingüístic i cultural de català.
 - Els cursos de la Universitat Oberta de Majors.
 - Altres seminaris i cursos de la Universitat.
- Així mateix, firmàrem un altre conveni amb el Centre d'Estudis Locals i l'Ajuntament per cedir un ampli espai que havíem habilitat (devers 400 metres quadrats) al soterrani de l'edifici perquè l'aprofiti un club juvenil els caps de setmana. Aquesta iniciativa va tenir un èxit notable i ens va impulsar a dissenyar millores infraestructurals al centre per adequar espais per a activitats noves.
- Finalment, un altre acord de col·laboració amb el Consell de Menorca ens va permetre desenvolupar en el centre les activitats alternatives de nit, denominades Fora Hores. Són tallers, música i activitats de diversió i entreteniment alternatiu que es desenvolupen els dissabtes fins a la matinada. En el marc d'aquestes activitats d'oci alternatiu, es van muntar tallers de grafit, cursos de *breakdance*, d'escalada i de tirolina, de còctels saludables, de balls tradicionals, concerts

de música rock...Tot un ampli espectre de possibilitats que ha convertit l'Institut en un lloc obert, respectat i utilitzat per tots els sectors de la població i dels adolescents.

Aquest procés ens ha permès comptabilitzar unes xifres molt interessants: aproximadament cinc-centes persones usen l'Institut setmanalment els matins en activitats acadèmiques pròpies; prop de sis-centes, els horabaixes en les activitats que hem ressenyat anteriorment, i més o manco dues-centes l'utilitzen els caps de setmana en activitats d'oci i temps lliure. Els resultats d'aquest ús massiu són molt encoratjadors: l'últim any ni un sol desperfecte per actes vandàlics ni destrosses intencionades.

Implicació de les famílies

La participació de les famílies en el procés educatiu havia descendit progressivament des que s'inaugurà l'Institut i les xifres eren molt preocupants al final de la dècada dels anys noranta. L'augment de la diversitat i complexitat a les aules no va millorar els xifres, més aviat les va empitjorar. Havíem de recuperar la participació. Per això, vam creure encertat que si les famílies podien expressar de manera oberta les seves necessitats, aspiracions, crítiques i expectatives, i eren escoltades i tingudes en compte, la participació milloraria progressivament.

Decidírem canviar el clàssic disseny de les reunions en les quals predominava la transmissió d'informació per part del professor per unes altres en què predominen els aspectes d'avaluació, de comentari i propostes de les famílies.

Preparem qüestions i guies orientatives, dissenyem dues o tres reunions per curs i n'organitzem una dedicada exclusivament a orientació acadèmica i professional, i dissenyem activitats conjuntes a final de curs o abans de les vacances de Nadal i de Pasqua. Progressivament, la participació va augmentar fins a arribar a xifres realment extraordinàries per a un centre de secundària.

Així mateix millorem les relacions amb l'Associació de Pares i Mares del centre dotant-la de mitjans nous i facilitant-li la realització d'activitats complementàries a les acadèmiques, molt allunyades de les demandes típiques de diners o de cotxes per a excursions.

Les dades d'assistència a les reunions de pares i mares de principi de curs marquen, aquests dos últims cursos, uns percentatges realment notables, tenint en compte que fa prop de sis anys no arribàvem al 15%. Actualment superem el 60% i estem en camí de consolidar el 70% en alguns cursos.

Cada any organitzem conjuntament una conferència inaugural del curs, conferències sobre algun tema concret, i tallers de pares i mares, en els quals debatem a fons alguna problemàtica concreta, com la participació de les famílies en els centres educatius, els límits en les conductes dels nins per part de les famílies, la participació i formació del professorat o les reformes educatives.

Els alumnes, a través dels seus representants, també elaboren propostes de resolució, ens indiquen les preocupacions que tenen i ens exigeixen que complim les nostres obligacions.

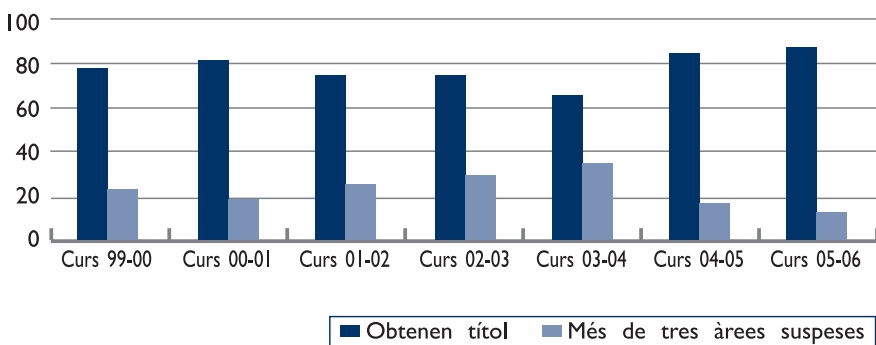
DESCRIPCIÓ DE L'EVOLUCIÓ DELS RESULTATS DE L'ALUMNAT. VALORACIÓ I PERSPECTIVES DE FUTUR

Els resultats acadèmics i l'ambient de convivència al centre han fluctuat segons els cursos acadèmics, però ha tingut una clara tendència a la millora, si analitzem les dades amb la perspectiva històrica suficient. Els resultats comparatius amb els percentatges globals de les Illes són acceptables i el percentatge d'obtenció de la titulació al final de l'educació secundària obligatòria també ho és i millora lentament. Per això, podem afirmar, sense triomfalismes ni excessos, que els programes i projectes aplicats tenen uns resultats acceptables, que milloren cada curs i que se situen per molt per sobre dels preocupants estàndards mitjans de les illes Balears.

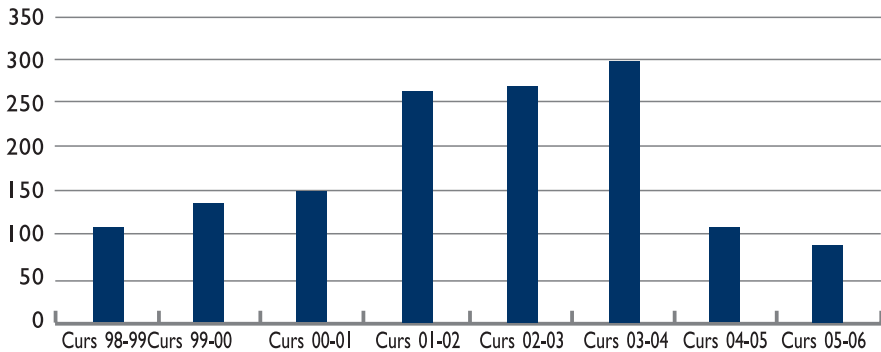
	IES Josep Miquel Guàrdia	Mitjana illes Balears
Promoció a primer d'ESO	84%	72%
Promoció a segon d'ESO	81%	69%
Promoció a tercer d'ESO	77%	62%
Promoció a quart d'ESO	75%	65%

Els resultats referits a l'obtenció del títol d'educació secundària obligatòria mostren un creixement del nombre d'alumnes que no obtenen el títol fins al curs 2003-2004, quan assoleix la preocupant xifra de 35%. Posteriorment, es recupera, fruit, sens dubte, dels resultats dels programes i projectes posats en pràctica.

GRÀFIC I.

Els resultats obtinguts referits a les incidències i expulsions reflecteixen uns resultats molt més clars i contundents. Les incidències augmenten de manera molt preocupant fins al curs 2003-2004 i comencen a descendir de manera espectacular a partir del 2004-2005. Hores d'ara, a principi del 2006-2007, ens permetem impartir classe amb les portes obertes, ja que el clima de treball i de convivència ho fa possible. Creiem que aquest és un dels resultats més espectaculars.

GRÀFIC 2. NOMBRE INCIDÈNCIES

PROJECTE D'ACTUACIÓ PER AL FUTUR

De manera resumida indiquem les principals línies de treball a mitjà i llarg termini:

- Construir comunitat: crear les condicions per a una cultura més inclusiva. No és fàcil aconseguir la implicació de la comunitat educativa més enllà de l'assistència a classe per part de l'alumnat, assegurar la participació de les famílies, ni mobilitzar el professorat en compromisos més enllà de l'horari lectiu. Per tant, les línies de treball en aquest camp d'actuació es concentren a:
 - Facilitar la participació de l'alumnat i les famílies en els processos de presa de decisions de l'IES, articulant la tramitació de la informació i la generació de debat sobre les propostes.
 - Obrir el centre a tota la comunitat, a totes les institucions municipals, tant públiques com privades.
 - Continuar dissenyant activitats de reflexió per a pares i mares (escola de pares i mares).
 - Assegurar el flux de la informació i de les opinions entre tots els membres de la comunitat educativa.
 - Implicar tota la comunitat en afers que ens poden afectar a tots i que serveixin de punt de partida per reflexionar sobre els valors bàsics: tolerància, pacifisme, solidaritat...
- Dissenyar accions conjuntes i coordinar serveis d'atenció. Per actuar de manera global necessitem coordinar accions entre els serveis que atenen alumnes i famílies amb problemes. Pretendre incidir sobre algunes famílies aïllades implica fer una simplificació molt perillosa de la realitat, que sempre és complexa. Per tant, necessitem disposar d'una visió global de les necessitats dels alumnes i de les accions concretes que puguin oferir alternatives als problemes.
- Dissenyar grups heterogenis reduïts. Amb la redistribució de les restes horàries i amb la voluntat del professorat de sumar hores lectives podem dissenyar grups heterogenis reduïts que facilitin l'atenció als necessitats individuals i grupals. Mantenir una ràtio mitjana de disset alumnes per aula és una mesura molt ben valorada per part tota la comunitat educativa.

- Dissenyar pràctiques progressivament més inclusives. Dissenyar pràctiques més inclusives implica necessàriament replantejar-nos de manera progressiva el currículum, els plantejaments metodològics i els sistemes d'avaluació. Potenciar una educació més inclusiva implica replantejar-nos la balcanització de les àrees de coneixement; adoptar una visió més globalitzadora sobre les realitats i sobre els contextos; partir de les experiències, vivències, motivacions, interessos i necessitats dels adolescents; un canvi metodològic i actitudinal dels professionals de l'educació per: confiar en les potencialitats de les persones i en la capacitat de superació de les dificultats; expressar una actitud receptiva i dialogant amb l'alumne, i per il·lusionar amb la ciència i el coneixement del qual se suposa que som especialistes.
- Generar actituds, estratègies i aptituds per resoldre conflictes. Aprendre a controlar les emocions negatives i desenvolupar la capacitat d'empatia es converteixen en elements clau per afavorir la convivència, que mai no és exempta de problemes i conflictes. Aquestes actituds s'aprenen bàsicament a partir de la pràctica. Si els professionals de l'educació sabem mantenir la serenitat, fermesa, cordialitat i les bones maneres, i si sabem controlar les nostres emocions més negatives, amb el temps ensenyarem als joves altres maneres per relacionar-se i convida.
- Treballar a partir de les bases de la qualitat educativa: formació, reflexió i organització. Si aconseguim convertir els centres en llocs de reflexió i formació contínua generarem les bases necessàries per concebre una altra societat. Analitzar les situacions problemàtiques globals; dissenyar estratègies d'abordatge; pensar alternatives als problemes plantejats; analitzar les reaccions; replanificar l'acció; ajustar-nos a les necessitats de cada persona en un marc de convivència i sobre la base d'una organització potent que permeti la coordinació, són els elements bàsics que hem de continuar consolidant per assolir l'autèntica qualitat educativa.

Construint camí i teixint complicitats: l'esperança en el futur

El camí que queda per recórrer és llarg, però esperançador. Comprovar al llarg dels anys com les persones van canviant i millorant; viure des d'una perspectiva més adolescent; comprovar que sota la capa de passivitat hi ha la sensibilitat, la preocupació i l'interès per un ampli conjunt de temes són elements que ens estimulen a continuar. Però el més suggeridor és la possibilitat de garantir una convivència real amb la diversitat més extrema: la nena magribina que ha viscut aïllada del món, el nen plurideficient que només sap comunicar-se a través del llenguatge de signes, dos nins anglesos nouvinguts, els fills d'obriers temporers, la filla d'una víctima de la globalització que està en situació il·legal, els fills de pares i mares coberts de riqueses, el fill de l'empresari, la filla del sabater, del comerciant i de l'industrial..., tots junts, en una mateixa aula, compartint vivències, conflictes, desitjos, il·lusions i frustracions... Per a tots ells encara s'ho paga continuar confiant en les enormes capacitats dels sers humans i en les capacitats i potencialitats de les ciències de l'educació.

BIBLIOGRAFIA

Comunicacions i ponències:

- «Treballar per projectes a secundària obligatòria». I Jornades de formació al voltant de repensar l'educació des dels projectes de treball. Barcelona, 26 i 27 de juny de 1998.
- «L'ensenyament secundari: propostes i reflexions per un canvi necessari». Simposi titulat Itineraris de canvi en l'educació. Barcelona, 15 i 16 de març de 2001.
- «Enfocaments metodològics i curriculars alternatius». CIVPE 2001. Congrés Internacional Virtual de Psicologia Educativa, 12 al 23 de novembre de 2001.
- «Convivre amb la diversitat. Gestió de grups heterogenis i nous enfocaments curriculars a secundària». IV Simposi Llengua, educació i immigració. ICE Universitat de Girona. Girona, 21, 22 i 23 de novembre de 2002.
- «Caminant vers la inclusió educativa». V Jornades Maria Rúbies de Recerca i Innovació Educativa: Innovar en Educació. Lleida, 28 i 29 de novembre de 2003.
- «Caminant vers una concepció inclusiva». I Congrés sobre Educació Inclusiva. Universitat de Vic, 11, 12 i 13 de novembre de 2004.
- «Organización de aula y atención a la diversidad». Centro de Profesoras y Recursos de Monzón. Monzón, març de 2006.

Articles:

- ALZINA SEGUÍ, P. (2001). «Convivir y aprender la diversidad». *Cuadernos de Pedagogía* 300, març, pàg. 83-86.
- ALZINA SEGUÍ, P. (2003). «Els reptes educatius davant la interculturalitat». *Pissarra, Revista d'Ensenyament de les Illes* 111, abril-maig, STEI pàg. 24-30.
- ALZINA SEGUÍ, P. (2004). «Hacia una educación más inclusiva». *Cuadernos de Pedagogía* 335, maig, pàg. 36-39.
- ALZINA SEGUÍ, P. (2005). «Caminant vers la inclusió educativa». *Caixa d'Eines 06. Llengua, interculturalitat i cohesió social. El centre acollidor II*. Barcelona: Generalitat de Catalunya, Departament d'Educació, pàg. 10-25.
- BAGUR GOMILA, E. (2006). «Vivint i compartint la llengua i la cultura en un context multicultural». *Escola Catalana* 427, febrer, pàg. 41-43.

Publicació premiada sobre els inicis de l'experiència del centre i l'organització d'aula treballant amb projectes interdisciplinaris:

- ALZINA SEGUÍ, P. (2000). *Treballar amb la diversitat. Nous enfocaments curriculars i metodològics*. Premi Josep Miquel Guàrdia d'Alaior, 2000. Palma: UIB, IME, Ajuntament d'Alaior.